

Overal welkom. Socialiseren is maatwerk.

Tekst: Elian Hattinga van 't Sant

In een dicht bevolkt, geïndustrialiseerd land als Nederland worden er op gedragsgebied extra hoge eisen gesteld aan onze honden. Er wordt van ze verlangd dat ze in principe sociaal en zonder agressie omgaan met mensen, kinderen, andere honden en andere dieren, ook als het totaal onbekenden zijn. Er wordt stilzwijgend van ze verwacht dat ze al het lawaai van onze samenleving kalm over zich heen laten komen; dat ze probleemloos aan de lijn over straat lopen langs voortrazend verkeer; dat ze geen overlast bezorgen en onze spullen met rust laten, als we ze alleen laten. Eigenlijk vinden we het vanzelfsprekend dat onze hond zich volledig aanpast aan onze eigen levenswijze.

Vanzelf?

We denken ook vaak dat het wel min of meer vanzelf zal gaan, zeker als we het maar zorgvuldig volgens de boekjes doen. Zo weten veel mensen wel dat ze een pup moeten socialiseren: hem overal mee kennis laten maken en laten wennen aan zo veel mogelijk dingen waarmee hij in zijn leven te maken zal krijgen. Wie het helemaal goed wil doen, stemt zijn levensritme af op dat van de pup en neemt er alle tijd voor om geleidelijk aan al die dingen te introduceren. Het moet dan toch wel goed gaan.

In de praktijk kan dat echter toch tegenvallen. Dat komt voor een deel door de hond zelf. Die heeft, zelfs op heel jonge leeftijd al, een eigen persoonlijkheid. Hij is geen mechanisch werkend apparaatje, dat je naar believen vorm kunt geven. Hij is een uniek wezen dat ineens heel eigen gedachten blijkt te hebben over wat leuk, eng, aantrekkelijk, lekker of oninteressant is. Het kan zijn dat hij het leuke speeltje dat je speciaal voor hem hebt gekocht, totaal niet interessant vindt en alleen maar achter de buurkatten aan wil rennen. Of dat hij het hondenkoekje waarmee je hem wilt belonen niet lust, maar alles wat in de zakken van andere hondeneigenaren zit, wel. Of dat hij buurmeisje dat jij zo schattig vindt en dat hem zo lief wil aaien, maar eng blijkt te vinden.

Daar komt nog bij dat hij voordurend leert. Vaak andere dingen dan jij in gedachte hebt. Ongewenste dingen die je als bewust opvoedende hondeneigenaar over het hoofd hebt gezien of helemaal niet hebt ingecalculeerd. Zoals de half lege frietbakjes op straat die een onweerstaanbare aantrekkingskracht op je hond uitoefenen bij je bezoek aan de markt, waardoor hij om de verkeerde redenen leert dat de markt erg leuk is. Of de vier maten grotere, platwalserige hond die steeds kans ziet zich op de jouwe te storten, zodat hij ineens heel snel leert om van zich af te bijten. Of het twee-jarige kindje dat in het voorbijgaan ineens met haar strandschepje op de kop van je hond tinnert, zodat hij - terwijl hij kinderen toch eerst zo leuk vond - ineens de benen neemt als hij een peuter ziet aankomen.

Keuzes maken

Dat alles betekent dat je niet alles eerst eens rustig kun bekijken en op een rijtje kunt zetten, maar dat je vanaf dag één voortdurend keuzes moet maken over het hoe, wat, waar en waarom van de socialisatie. Het is dus eigenlijk een sprong in het duister. Een riskante sprong ook nog, omdat je amper weet hoe je hond op allerlei dingen reageert. Dat betekent dat je hem niet min of meer gedachteloos overal mee naar toe kan nemen volgens een socialisatieschema. Zo van, vandaag de trein in, morgen naar het schoolplein, overmorgen naar het bos waar veel honden lopen en de dag daarna op visite bij de burens. Want terwijl je je hond went aan jouw

levensomgeving en hem ermee leert omgaan, moet je tegelijkertijd voorkomen dat hij nare ervaringen opdoet of per ongeluk de verkeerde dingen leert. Het betekent dus zorgvuldig kijken naar het gedrag van je hond, goed nadenken en voortdurend aanpassen. Gaat dit goed? Kan hij dit aan? Reageert hij zoals ik graag wil? Dat is niet gemakkelijk en het kan je behoorlijk onzeker of besluiteloos maken. Temeer daar er vaak ook nog allemaal goedbedoelende mensen klaar staan die stuk voor stuk een andere visie op jouw vragen geven. En tja, wat kies je dan uit al die tegengestelde adviezen? Op iets engs af gaan of het juist uit de weg gaan? Een hond optillen of juist neerzetten? Aaien of niet aaien? Aandacht geven of geen aandacht geven? Wel of niet laten spelen? Wel of niet roepen? Ingrijpen of niet ingrijpen?

Het is erg belangrijk om je te realiseren dat opvoeden maatwerk is. Wat voor de ene hond goed uitpakt, kan volledig verkeerd vallen bij de andere. Daarom moet je vooral rekening houden met het karakter van je hond - vooral met de mate van zelfvertrouwen - en de daarbij passende leerprincipes.

Mate van zelfvertrouwen.

Het doel van socialiseren is dat je hond door het leven gaat zonder angst of wantrouwen voor de omgeving; dat hij de levende wezens en dingen die hij daarin tegenkomt gewoon vindt en aan alledaagse situaties gewend is. Dat veronderstelt eigenlijk dat honden die op het moment dat je ze krijgt niet bang of wantrouwend zijn en alles gewoon vinden, nauwelijks verder gesocialiseerd hoeven te worden. Ze hebben van nature al een groot zelfvertrouwen en zijn waarschijnlijk in de – volgens Jolanda Pluijmakers - bepalende eerste vijf weken van hun leven ook nog eens bewust of onbewust zó goed door de fokker gesocialiseerd, dat zij een brede basis aan goede ervaringen hebben waarop zij terug kunnen vallen. Met enige regelmaat zo'n hond meenemen om die basis te onderhouden, volstaat dan. Je moet er natuurlijk wel voor zorgen dat hij geen traumatische ervaring opdoet, maar door de bank genomen zal het wel loslopen.

Voor honden die zich vanaf het begin af aan onzeker of bang gedragen, ligt dat anders. Daarmee is voorzichtigheid geboden. Zij hebben waarschijnlijk weinig ervaring opgedaan bij de fokker en hebben misschien van nature ook al weinig zelfvertrouwen. De wijze waarop die hond wordt gesocialiseerd van groot belang; de juiste dosering nog meer. Onzekere honden vertonen vaak heel wisselend gedrag. Het ene moment blijft er niets van ze over, het andere lijken ze de hele wereld aan te kunnen. Ze steken dan hun staart in de lucht, zetten de haren op hun rug overeind en gaan af op degene of hetgeen ze raar vinden. Soms gaan ze op een afstandje staan keffen en soms doen ze zelfs een schijnaanval. Veel mensen denken dan dat hun hond dominant is, maar in feite is hij aan het bluffen: hij doet alsof hij groot en stoer is, om zijn onzekerheid te camoufleren.

Het is erg belangrijk om – zodra je dit ziet - te voorkomen dat je hond zulk blufgedrag verder ontwikkelt, vooral als het een reactie op levende wezens betreft. Het kan dan namelijk heel vervelende proporties aannemen omdat de hond er meestal succes mee heeft: veel mensen, honden of andere dieren schrikken er onwillekeurig van en gaan je hond uit de weg, met als gevolg dat hij denkt dat hij écht heel groot en sterk is. Voor je het weet is je hond dan de schrik van de buurt geworden. Je moet dus voorkómen dat hij weer in een situatie verzeild raakt waarin hij gaat bluffen, door deze uit de weg te gaan en er helemaal vanaf nul geleidelijk stapje voor stapje weer naar toe te werken. Zodra je hond blufgedrag vertoont, ben je te ver gegaan en heb je het hem te moeilijk gemaakt. Hij kan de situatie niet aan.

Belandt hij ondanks voorzorgsmaatregelen toch in een situatie waarin hij gaat bluffen, dan is het zaak hem er acuut (maar rustig) uit te halen. Lijn hem eventueel aan en loop of lok

hem weg. Of til hem op en loop weg. Van een afstand gaan schreeuwen of boos op hem worden is niet zo'n goed idee, omdat het de stress verhoogt en je hond bovendien kan denken dat je 'meebluft'. Zelf stoïcijns doorlopen in de richting van het angstaanjagende in de hoop dat je hond daardoor vanzelf leert dat er niets aan de hand is, is in dit geval ook geen optie: je hond is gefocust op iets anders. Hij let niet op jou en leert dus ook niets van jou.

Het is wat anders als je hond tegen iets levenloos aan het bluffen is: vaak een raar voorwerp of iets dat ineens op een plaats staat waar het eerder niet stond, zoals een sneeuwpop of een vuilnisbak. Die staat waar hij staat en trekt zich niets van het bluffgedrag aan. Je hond kan dus geen succes hebben met zijn gedrag. Als je hem dan aan de lijn meeneemt om het griezelig ding echt te onderzoeken, kun je hem er meestal wel van overtuigen dat het sop de kool niet waard is. Als je hond echter té bang blijkt te zijn om naar het enge ding toe te gaan, dan heeft dit geen zin. Ga het vooral niet forceren. Haal hem weer rustig weg uit de situatie.

Niet kunnen leren.

Veel mensen – ook hondentrainers en therapeuten - vinden dat je een hond teveel bevestigt in zijn angst door hem weg te halen uit een situatie die hij erg beangstigend vindt. Ze zijn van mening dat hij daardoor juist extra leert om ervoor weg te lopen. Hij leert, zo is de redenering, dan nooit om zijn angst te overwinnen. In dat laatste zit wat in, maar dat wil niet zeggen dat de hond leert om zijn angst te overwinnen als je hem op de zelfde plek houdt of zelfs dwingt om dat wat hij eng vindt te benaderen.

Wanneer een hond erg bang is, staat zijn lichaam fysiologisch namelijk al in de zogenaamde 'vluchten- of vechten' stand. Hij is hij zo gestrest dat hij daarbuiten niets kan leren. Hij kan niet anders dan vluchten of vechten. Hij kan op dat moment geen ander gedrag leren om met de situatie om te gaan. Als zijn angst nu door dwang juist vergroot wordt en hij niet kan vluchten, dan bestaat de kans dat hij uit wanhoop overgaat tot (angst-)agressie en nietsontziend om zich heen gaat bijten. Je bent dan nog veel verder van huis. Je wilt immers niet dat je hond ervaart dat agressie een manier is om zich uit een griezelige situatie te redden? Je moet dus altijd voorkomen dat hij zo in de stress schiet dat hij overgaat tot angst-agressie.

Door hem zo snel mogelijk op een rustige manier uit de beangstigende situatie te halen, leer je hem om zich op kalme wijze aan de situatie te onttrekken. Je kunt hem ook als de situatie zich daartoe leent, een veilige plek bieden, bijvoorbeeld 'onder moeder rokken' om te wachten tot het 'gevaar' geweken is. Je leert hem zo beheersbaar te vluchten. Laat je dus ook niet in rechte lijn naar huis sleuren. Je hond mag niet verder 'vluchten' dan dat het griezelige uit beeld is verdwenen. Ga ook niet terug als de angst is afgenomen om te 'oefenen': de situatie is dan nog veel te beladen. Je hond zal weer in de stress schieten en er niets van leren. Het oefenen moet in een andere, niet beladen context gebeuren en weer geleidelijk opgebouwd worden.

Je kunt je natuurlijk ook afvragen of het waarschijnlijk is dat de hond vaker met de situatie geconfronteerd zal worden. Als dat niet zo is, dan kan het verstandiger zijn om er verder geen aandacht aan te besteden en je socialisatie te beperken tot het oefenen van die situaties waar de hond wel vaak mee te maken krijgt. Als je hond zich verder stabiel ontwikkelt, is de kans groot dat hij op latere leeftijd ook die ene situatie het hoofd zal kunnen bieden als die zich toch weer een keer voordoet.

Aangeleerde angst

Een hond die van pup af aan zelden bang is en dus het nodige zelfvertrouwen heeft, staat juist wél open voor het leren van nieuwe dingen. Daardoor kan hij ook leren dat bepaalde dingen eng zijn en zo zelfs angst voor iets of iemand gaan ontwikkelen. Als je wilt dat een zelfzekere hond niet alsnog bang wordt, moet je dus vooral voorkomen dat hij iets heel akeligs ervaart in een situatie waar hij normaal gesproken niet bang is. Gebeurt er toch iets waardoor de hond zijn vertrouwen verliest, zoals bij bovengenoemde hond die een klap op zijn kop kreeg van een peuter, dan is het zaak zo snel mogelijk het vertrouwen te herstellen. Net zoals een automobilist gelijk weer achter het stuur moet gaan zitten, nadat hij een ongeluk(je) heeft gehad, omdat hij anders niet meer durft, moet dat wat de angst veroorzaakte gelijk weer ontdaan worden van angstaanjagende kwaliteiten. Soms heeft de hond wel even tijd nodig om van de schrik te bekomen en weer tot zichzelf te komen. Die moet je hem natuurlijk wel even geven, want anders is hij ook niet tot leren in staat. Maar als je daarna zorgt dat alles weer zoals voorheen of zelfs heel leuk is, doordat bijvoorbeeld de peuter de hond gelijk een flink stuk worst geeft, dan is het leed meestal snel geleden. Alleen als de hond echt een trauma heeft opgelopen, kan een stapsgewijze opbouw nodig zijn.

‘Zelfbelonend’ gedrag.

Vooraf bij honden met voldoende zelfvertrouwen, die dus open staan voor leren, is er nog iets anders waarmee je rekening moet houden: zelfbelonend gedrag. In heel veel boeken waar het opvoeden en socialiseren van honden aan de orde komt, wordt enigszins voorbijgegaan aan het gegeven dat iedere hond een heel scala aan natuurlijk, genetisch ingeprogrammeerd gedrag heeft dat in principe ‘zelfbelonend’ is: het geeft de hond een prettig gevoel. Dat gedrag is vaak een overblijfsel van de tijd dat honden nog geselecteerd werden op functioneel gedrag. Zo zijn jachthonden bijvoorbeeld meer geneigd tot het achtervolgen en vangen van een prooi, dan berghonden waar deze eigenschap min of meer is weg gefokt: het was immers niet de bedoeling dat ieder schaap dat wegrende opgegeten zou worden. Maar het kan ook om minder rasgebonden zaken gaan, zoals bijvoorbeeld een snelle stofwisseling waardoor de ene hond een grotere behoefte aan eten kan hebben dan de andere. De mate waarin een hond bepaalde natuurlijke behoeftes heeft, verschilt dus van ras tot ras, maar ook nog eens van individu tot individu.

Het kunnen voldoen aan zo’n sterke innerlijke behoefte geeft een hond een erg prettig gevoel, soms zelfs een ‘kick’. En dat smaakt, zoals u vast ook weet, naar meer. De hond zal iedere kans aangrijpen om het gedrag te herhalen en, als dat lukt, het ook steeds verder ontwikkelen. Als dat zelfbelonende gedrag jou als eigenaar dan bij nader inzien niet zo goed uitkomt, dan moet je van goeden huize komen om het te doen stoppen (voor zover dat mogelijk is) of van richting te laten veranderen.

Bij het socialiseren van je hond moet je dus voortdurend opletten of het gedrag dat hij vertoont wel overeenkomt met het doel dat je wilt bereiken. Honden kunnen namelijk een situatie gebruiken om een bepaalde behoefte te bevredigen die daar los van staat. Als je je hond vrolijk ziet meerennen met spelende kinderen/ honden zou je kunnen denken dat hij leuk meespeelt. Het zou echter ook wel eens kunnen dat je hond bezig is zijn techniek te oefenen om een wendbare ‘prooi’ te vangen of ‘schapen’ te hoeden. Als je hond altijd in de buurt van de baby ligt, kan dat komen omdat hij deze helemaal heeft geaccepteerd en ook leuk vindt. Maar het kan ook zijn dat je hond de baby beschouwt als een lid van de kudde die hij moet bewaken. En dat kan later minder prettige gevolgen hebben als de oppas de baby wil oppakken.

Wanneer een hond echt leuk met andere mensen, kinderen of honden omgaat, dan is hij daarbij ontspannen en is er ook sprake echte interactie: de hond past zijn gedrag aan op de

ander en bij spel is er steeds sprake van een wisseling van rol. Gebruikt hij echter anderen om zijn eigen ding te doen, dan is er meestal sprake van eenrichtingsverkeer. Er is een zekere spanning bij de hond en zijn gedrag wordt meestal steeds fanatieker. Op dat moment is het uiterst belangrijk om paal en perk te stellen aan zijn socialisatie. Het heeft geen zin om hem te straffen of te proberen zijn gedrag te onderdrukken. Sterk evolutionair verankerd gedrag moet eruit komen in een of andere vorm. Als je het onderdrukt heb je een grote kans op het ontstaan van allerlei gedragsproblemen. Het is veel beter om dat gedrag met spel en training in gewenste banen te leiden.

Doel

Het lijkt wel alsof tegenwoordig veel mensen denken dat een goed gesocialiseerde hond een hond is die iedereen leuk vindt, overal op af gaat en met iedere hond wil spelen. Je kunt je echter afvragen of dat allemaal wel zo nodig is. Wij vliegen toch ook niet iedere wildvreemde om de hals? Of onderzoeken alles wat los en vast zit als we over straat lopen? Niet iedereen is ervan gediend als een hond dat wel doet. Doel van socialisatie is slechts dat een hond zonder angst aan ons leven deel kan nemen. Zodra hij er dus blijk van geeft iets normaal te vinden, hoef je hem echt niet extra aan te moedigen om overal op af te gaan. Je hoeft niet nog eens en nog eens en nog eens te benadrukken dat iets of iemand zo leuk is. Een hond die geen angst of onzekerheid toont en de meeste levende wezens wel aardig vindt, hoeft niet nog verder gesocialiseerd te worden. Hij moet juist leren op zijn baas te letten. Hij moet ervaren dat het de baas is die leuke dingen met hem doet. Hij moet zijn baas het leukst en belangrijkste vinden, niet de rest van de wereld. Anders schiet je je doel voorbij en krijg je een ongeleid projectiel waar de meeste mensen en honden niet blij mee zijn.

Onderzoek van Jolanda Pluijmakers:

Pluijmakers, J., Appelby, D. & Bradshaw, J. (2010) Exposure to video images between 3 and 5 weeks of age decreases neophobia in domestic dogs. *Applied Animal Behaviour Science* 126, (1-2), 51-58.